

tas tenēdas putabāt. Et i hūc errore quosdā etiā q̄ de gētili/ tate venerāt ad xpm̄ sua auctoritate induxerāt. Ideo apls p uidēs gētib⁹ ne deinceps i hūc errore hebreoz̄ aucte trabāt. Judeos quoz̄ ad emulādū puocās: qd̄ est honor ministerij sui gratiā dei hic cōmēdat p xpm̄ verū pōtificē h̄ tpe fidelib⁹ factā: legē ostēdēs reprobata: ad vlti mū etiā de morib⁹ instruit: pntis igit̄ rplis emineriā ostēdit dicēs dēū vnige/ nitū suū nobis misisse r̄ i eo nobis lo/ cutū vt auditorz̄ mētes erigeret. i. fide liū qd̄ scribit iudeoz̄. He qz̄ multis malis: q̄ illis acciderāt valde afflicti r̄ cōtriti erāt putarēt ex h̄ se infertores esse ceteris ac misertiores. Jōz̄ vt eos cōsolec̄ atqz̄ erigar̄ maiori grā p̄ditos i initio eplē sue declarat: qz̄ antiq̄s q̄ dē p̄be missi sūt: nobis aut̄ filij: r̄ il/

lis serui r̄ cōserui locuti sūt: nob̄ aut̄ dñs. Mod⁹ tractādū. Primū p̄ponit audiēda esse vba xpi cōferēdo eū p̄betis: qz̄ i eo locur⁹ ē dñs vt i p̄bet: r̄ maior ē eis. Deinde cōmen dat eū alternatim fm̄ vtrāqz̄ naturā hūanā. s. r̄ diuinā. po stea cōparat eū angelis r̄ p̄fert: multa interferēs de excellē tia ei⁹ fm̄ vtrāqz̄ naturā. Deinde cōpa rat eū moysi r̄ p̄fert. Deinde mult⁹ rō nib⁹ et auctoritatib⁹ grām fidei vni bre leg⁹ p̄ferādū declarat. Et sacerdo tū xpi leuitico sacerdotio: r̄ testamē tū nouū veteri eiusqz̄ sacrificiū vnum mult⁹ ill⁹ sacrificijs p̄ponēdū ostē dit: qz̄ ibi vmbra: hic veritas. Tandē ponit fidei descriptionē eā mult⁹ testi monijs cōmēdās. Circa finē x̄o mo rale subdit instructionē.

ptulit. hāc ḡ eplam̄ serf̄ aposto/ lus ad hebreos cōscriptā hebrai ca lingua misisse: cui⁹ sensū et or/ dinem retinēs lucas euāgelista: post excessū beati apli pauli gre/ co sermone cōposuit.

Argumentū finit.

Finit argumentum.

Incipit

Nicolai de lyra

Venerabilis fratris Nicolai de lyra in postillā sup̄ episto lam Pauli ad hebreos Proemium

Am venerit qd̄ p̄fectū ē enacuabīl qd̄ ex pte ē. j. ad Cor. xij. In p̄mitiua ecclia illt̄ q̄ de iudaismo cōuertebāt ad fidē xpi celabāt nimis r̄ indiscrete p lege moysi mouebāt: fm̄ q̄ scribit in lib. Act. aploz̄. In q̄ qd̄ libro terif̄ historia nascēt̄ ecclie: vt dicit Hiero. i epla ad paulinū. Ibi enī. xxi. ca. introducūf̄ vba beati Jacobi loquētis ad paulū aplm̄ de celo cōuertoz̄ ad fidē xpi p lege moysi: sic dicent̄: Aides frater quot milia sūt i iudeis q̄ crediderūt xpo r̄ oēs sūt emulatores legē r̄. r̄ i t̄m̄ p lege moysi celabāt q̄ dicebāt necessariū ad salutē ipsam obseruari: vt habet Act. xv. qd̄ descēdētēs de iudea. s. i an tiochiam vbi erat ecclia fidelium inchoata: dicebāt frēs qz̄ nisi circūcidamini fm̄ morē moysi: nō potestis salui fieri. r̄ inde or ta fuit heresis naqareoz̄ dicētū obseruatiā oim̄ legalū eē ne cessariā ad salutē: vt dicit Aug⁹. de heresib⁹. Paulus igit̄ a deo docet̄ nō solū i terris p inspirationē sicut ceteri apls: s̄ eti am i celis p aptā visionē i raptu. sicut scribit Aug⁹. ad Pau linū de vidēdo deū: vidēs h̄ eē p̄tra veritatē euāgelij: scripsit hāc eplam̄ hebreis ad fidē xpi cōuersis: in ea manifeste ostē dit impfectionē legis respectu euāgelij. r̄ p̄ h̄is et cessatio nē in tpe p̄fectiōis: qd̄ ē tps̄ xpi. Et ex h̄ p̄tz̄ q̄ ista epla inter eplās Pauli prima ē in ordine doctrine. Ij sic vltima scriben di tpe: qd̄ p̄tz̄ ex duob⁹. Primo ex modo scribēdit: qz̄ hāc epi stolā scripsit apls hebraice vt magis videbit̄. j. scriptura aut̄ hebraice antiquior ē inter oēs fm̄ q̄ dicit̄ J̄. etymol. vñ r̄ alie l̄re deriuant̄ ab hebraicis r̄ q̄ntū ad sonū r̄ q̄ntū ad noia tionē. qd̄ p̄tz̄ de l̄ris grecis. p̄ma enī l̄ra hebraice d̄z̄ Alpha: scda Beth. p̄ia in greco dicit̄ Alpha. scda Eta: r̄ sic de alijs saltē in plurib⁹. vnde p̄tz̄ q̄ l̄re grece sunt deriuatē ab hebrai cis: r̄ nō est dubiū q̄ latine deriuatē sunt a grecis: sicut idio ma latinū ab idiomate greco: r̄ sic p̄tz̄ p̄positū. Scdo B p̄tz̄ ex sententia: qz̄ i hac epla veritas legis euāgelice r̄ eius p̄fectio ostēdit: in alijs aut̄ eplis Paulus aplus ad obseruatiā euā gelij fideles hortat. prius est aut̄ legis x̄itatē agnoscere q̄ ip sam x̄itatē obseruare. p̄tz̄ igit̄ q̄ hec epla prior ē ordie doctri ne. In x̄bo igit̄ p̄assumpto tria designāt ad euidētā hui⁹ epi stole. primū ē imp̄fectio legis mosaice. scdm̄ ē p̄fectio legis euā gelice. tertiu⁹ ē ordo vtriusqz̄. primū tāgīf̄ cū dicit̄: Qd̄ ex par te est. scdm̄ cū dicit̄: Qd̄ p̄fectū est. tertiu⁹ cū dicit̄: Venerit et euacuabīl: qz̄ aduentū euāgelio lex euacuabīl: vt magis vi debit̄ in sequētib⁹. Primo igit̄ i x̄bo p̄assumpto rangit̄ ip̄se ctio mosaice legis cū d̄z̄: Qd̄ ex parte est. pars ei habet rōnez̄ ip̄fecti: sicut p̄ oppositū totū habet rōnē p̄fecti. fm̄ q̄ dicit̄. ij. physicoz̄. Totū r̄ p̄fectū idē sūt. r̄ ideo imp̄fectio legis mosat ce bñ designat̄ eū d̄z̄: Ex pte. Ad cui⁹ euidētā notādū q̄ i le ge diuina occurrūt tria cōsiderāda. primū ē fides vni⁹ dei qd̄ est qd̄ p̄niū ad susceptionē legis diuine: qz̄ p̄ fidē p̄pls aduna tur cui lex dat̄: qz̄ lex nō dat̄ nisi p̄p̄o aliquo mō adunato. se cū dū ē ipsa lex vel corpus legē: qd̄ cōstitit i ip̄i mādat̄ vel mo nitis. tertiu⁹ est eius finis. finis aut̄ legis diuine est beatitudo eterna: sicut finis legē politice r̄ humane est felicitas politica. In istis trib⁹ lex mosaica inuenit̄ imp̄fecta: qd̄ p̄tz̄ de primo. videlz̄ de fide. qz̄ i in illa lege fuerit noticia aliqualis vnius dei: r̄ etiā xpi i quodā generalit̄: nō fuit ibi noticia explicita trinitatis p̄onarū i vnitatē essentie. nec p̄ h̄is incarnationis cui⁹ rō est: qz̄ sicut cognitio naturalis p̄cedit de ip̄fecto ad p̄

Proemium

fectū. vt d̄z̄. j. physicoz̄. An r̄ pueri vocāt p̄io oēs viros pa tres r̄ oēs feminas m̄res: post ea distinguūt vniū qd̄qz̄. ita s̄tr sup̄naturalis cognitio minor fuit i veteri lege q̄ i noua in q̄ p xpm̄ veritas lucide ē reuelata. p̄p̄ qd̄ dicit̄ saluator Job. xvij. Pater manifestauit nomē tuū hoib⁹ q̄s dedisti mihi r̄. In signū hui⁹ moyses loquebat̄ ad pplm̄ velata facie: vt h̄t̄ Exo. xxxij. qz̄ mysteria fidei nostre erāt figuris r̄ enigmatis velata. p̄pter qd̄ p̄res ve. te. poterāt dicere illud qd̄ scribit̄. j. Cor. xij. Ex pte cognoscim⁹ r̄ ex pte p̄betam⁹. S̄tr lex mo saica fuit ip̄fecta q̄ntū ad scdm̄ qd̄ est legis corpus siue māda ta ip̄ius. Ad cui⁹ euidētā cōsiderādū q̄ mādata legē i tria distinguūt genera: qz̄ quedā sūt p̄cepta moralia. cuiusmodi sūt illa q̄ sūt de dictamine rōnis: etiā si nulla lex eēt posita. s̄i cut̄ ē illud mādatū qd̄ scribit̄ Exo. xx. Honorā p̄rem r̄ matrē r̄. r̄ s̄tr illud qd̄ p̄ modū monitiōis scribit̄ Leui. xx. Quam cano capite cōsurge r̄ honora p̄sonā senis: r̄ s̄tra. Quedā au tē sūt iudicialia p̄cepta q̄ sūt determinatiōes qdā moralū p̄ ceptoz̄ i ordine ad primū. sicut de dictamine rōnis natural est q̄ malefici moriant̄. p̄pter qd̄ p̄ceptū illud morale est qd̄ habet̄ Exo. xxiij. Maleficos nō parlar̄ viuere: s̄z̄ modus mor tis vt q̄ lapidēt̄ vel decapitēt̄ r̄ h̄mōi: p̄tinet ad determi nationē legis: r̄ determinat̄ i iudicialib⁹ p̄ceptis. Quedā au tē sūt cerimonialia: r̄ sūt determinatiōes moralū p̄ceptoz̄ i ordine ad deū: sicut de dictamine rōnis naturalis ē q̄ de ho nores. r̄ iō dat̄ de h̄ p̄ceptū morale. Exo. xx. Memēto vt diē sabbati s̄ctifices. modus tñ honorādū deū: vt p̄ talia vel ta lia sacrificia vel talib⁹ tēporib⁹ r̄ h̄mōi: p̄tinet ad determina tionē legē: r̄ h̄ determinat̄ i cerimonialib⁹ p̄ceptis. p̄pter qd̄ p̄ ceptū Exo. xxxij. Memēto vt diē sabbati s̄ctifices. q̄ntū ad determinationē tēporis. s. diē sabbati cerimoniale est. mora le aut̄ in q̄ntū ibi p̄cipit̄ q̄ hō vacet diuinis. Ista aut̄ tria p̄di eta genera p̄ceptoz̄ i lege moysi fuerūt ip̄fecta. Et h̄ declarat̄ tur p̄io de moralib⁹ p̄ceptis duplici rōne. Prima rō est ista: qz̄ moralia p̄cepta i lege moysi ordinabāt̄ act⁹ hoim̄ exterior res tñ: p̄pter qd̄ aplus in epla ad Ro. ij. vocat legē moysi legem factorum: de acribus aut̄ interioribus in q̄bus princy pallus cōsistit bonū moris nihil ordinabāt̄ aut parū. S̄z̄ cō tra hoc videt̄ esse illud qd̄ habet̄ Exo. xx. vbi cōcupiscētia p̄ hibet̄: h̄ō cōcupiscēs vxoz̄ primū cui r̄. Dicit̄ dū ē fm̄ anti quos doctores q̄ talis cōcupiscētia nō p̄hibet̄ in q̄ntū est oī no latēs i corde: s̄ put̄ p̄rūpebat̄ exteri⁹ p̄ aliq̄ signa: vt per x̄ba scurrilla tact⁹ r̄ oscula r̄ h̄mōi. r̄ iō sic exponūt̄: h̄ō con cupiscēs. i. signa cōcupiscēt̄ nō facias. An̄ p̄hil. ij. diē h̄o. q̄ lex ver⁹ p̄hibebat̄ manū: nō animū. Ad fm̄ alios dicēdū q̄ i lex ver⁹ p̄hiberet̄ cōcupiscētiā animi latēte: h̄ tñ erat in paucis. s. i mechia r̄ furto. Itēz̄ i istis insufficiētē p̄hibebat̄ cōcupiscētiā: qz̄ nō puniebat̄ trāsgressores: r̄ sic p̄tz̄ q̄ lex mo saica insufficiētē ordiabat̄ act⁹ itertoz̄. Scda rō ē: qz̄ lex mosaica etiā act⁹ extertoz̄ insufficiētē ordiabat̄: sicut p̄tz̄ Deu. xxxij. vbi d̄z̄: h̄ō fenerabis fratri tuo ad vstrā pecuniā. nec fruges: nec aliquā aliā rēs: s̄z̄ alieno. Ibi eī p̄mittit̄ vstrā cū extraneis p̄sonis: qd̄ ē illicitū r̄ p̄tra dictamē recte rōnis. S̄tr Deu. xxxij. p̄mittit̄ viro dare vxoz̄ libellū repudiij r̄ ex cā indebita. vñ ibidē d̄z̄: Si acceperit hō vxoz̄ r̄ odio habue rit eā r̄ nō inuenerit gratiā i oculis ei⁹. p̄pter aliquā fedita tē scribet̄ libellū repudiij r̄ dabit̄ i manu ei⁹ r̄ dimittet̄ eā d̄o mo sua. indiuisibilitas aut̄ cōiugij p̄ totā vitā est de dictami ne rationis naturalis: vt als̄ declarat̄ super Matth. Et sic

patet

In Epistolam Pauli ad Hebreos

ptz q lex vet' ipsecta fuit i moralib'. ppter hanc aut' impfectio
ne lex mosaica d' pedagogus noster: Gal. iij. i. regula puero-
ru' i impfecto: i qd' no querit pfectio iterio: lz ab exteriori-
bus inbonestis timore discipline reprimet: i exteriorib' acti-
b' multa eis pmittit q no pmitteret' viris pfectis: ppter qd'
Aug'. ii. de spu' r' lra expones illud. ij. Coz. iij. Littera occi-
dit r' dicit' esse intelligedu' no tm de ceremonialib': sed etiā
de moralib' veteris leg': qz. s. no pbibebat aliqua q dese sūt
monifera: vt ptz ex pdictis. ppter qd' d' ad Ro. iij. Ex opib'
legis no iustificat' ois caro. l'edo ostendit q ceremonialia fue-
rūt ipsecta. Ad cui' euidetiā cōsiderādū q ceremonie vete-
ris legis sūt i qdruplici differētia: qdā p'ncēt ad sacramenta:
qdā ad sacrificiū: qdā ad obseruationē: qdā ad sacra. Sacra
aut' r' obseruationes ordinat' ad sacrificia r' sacra: qz sacra di-
cunt' vasa r' loca r' hmoi qd' vtebant' i sacrificiis r' ritu colen-
di. obseruationes dicunt' qdā modi religiosi viuēdi qbus vte-
bant' iudei q' erāt ppls peculiaris ipi' dei: vtpote q' custodi-
rēt se ab aliq' cibariis r' potib' r' vestib' r' cōsilib'. r' h' quia
erāt ppls deo cōsecrat' p sacm circūcisōis r' alia sacra. nunc
aut' ita est q' ex fine accipit' rō eorū q' sūt ad finē: r' ideo si ostē-
dat q' sacrificia r' sacramēta erāt impfecta: sufficēt' erit ostē-
sum q' sacra r' obseruationes erāt impfecta: qz ordinabant' ad
duo pdicta sicut ad finē: vt pdictū ē. Q' aut' sacrificia veteris
legis essent impfecta ostēdit: qz quedā erant sacrificia. p p'cō
oblata: r' hec erant ipsecta: qz no poterāt lauffer' p'ctā. ppter
qd' dicit' ap'ls ad Heb. x. Impossibile est sāguine hircor' r' tau-
rorū auferri p'ctā. r' iterū ibidē: Omnis quidē sacerdos. s. ve-
teris legis: p'cō est quotidie ministrās: vt caidē offerēs ho-
stias: q' no possunt auferre p'ctā. r' hoc ibidē habet' Esa. xl. Li-
ban' no sufficet ad succēdēdū: r' aialia no sufficent ad holo-
caustu. liban' aut' hic vocat' p'ximū tēplū qd' factū fuit de liba-
ni lignis. animalia aut' ibi oblata r' q'ntū ad partē cōcremata
no sufficēbant ad amotionē peccati. Alia erāt sacrificia paci-
fica. i. ex deuotione oblata ad gratiā dei impetrādā seu aliq' d'
b'ficiū diuinū: r' illa erāt ipsecta: quia gratia diuina seu b'fici-
cū diuinū no impetrabat' rōne oblati muneris: lz aliq' daref'
ppter deuotionē r' fidē offerentis. r' hoc est qd' dicit' ap'ls ad
Heb. ix. Tabernaculū factū est p'ximū r' c. r' sequit': Quē ē pa-
rabola instantis t'p'is iuxta quā munera r' hostie offerunt': q'
no possūt iuxta cōscētā p'fectū facere seruītē. p'fectio cōscē-
tie est p' donū gratie. r' sic ptz p'positū q'ntū ad legis sacrificia.
Similiter sacramēta veteris legis erāt impfecta. Ad cui' eui-
dentiā cōsiderādū q' illa sacramēta erāt ordinata ad faciēdū
hoies idoneos ad cultū diuinū. r' ideo de eis aliqua erāt cōia
toti p'plo tā viris q' mulierib'. vt purificatioes alique a ta-
ctu imūdi vel mortui: q' purificatioes fiebāt p' aspersionē aque
exp'iationis. de qua habet' Num. xix. r' cōsimilia. Aliq' aut'
erāt sacramēta solis viris cōuenientia: sicut circūcisio. aliqua
solis sacerdotib': sicut cōsecratio r' vncio sacerdotis: r' simi-
lia. Cui' rō est: qz sacerdotes speciali mō applicabant' ad cul-
tū dei. Ista tñ sacramēta pdicta erāt impfecta: qz no p'ferēbant'
gratiā sine qua no efficiunt' hoies idonei ad cultū diuinū: iō
sacramenta legalia dicunt' egena r' infirma: Gal. iij. vbi dicit'
sic: Nūc aut' cū cognoueritis deū. imo cogniti stis a deo. quō
cōuertimini iterū ad egena r' infirma elemēta: dicunt' aut' in-
firma: qz no cōferēbāt aliq' p'ctā p'ctā p'ctā: sicut cōferūt sa-
cramenta noue legis. similiter dicunt' egena: qz no cōferēbāt
gratiā q' necessaria ē ad bñ vtendū illa p'ctā. Sz cōtra h' vide-
tur qz i Exo. r' Leui. quasi vbiq' dicit' q' illa sacramēta redde-
bant hoies idoneos ad cultū diuinū. Dicēdū q' talis idonei-
tas erat p' quādā mūdiciā r' exp'iationē corporalē. sicut in no-
ua lege aliquis dicit' ineptus ad ministrādū vel celebrandū
p' imūdiā manu: r' lotio manuuū reddit eū aptū. Sz hec
aptitudo est tñ corporalis. sic erat de aptitudine q' dabat' p'
sacramēta veteris legis: ppter h' dicunt' ista sacramēta emun-
dationis carnis: vt habet' Heb. ix. vbi dicit' sic: Sanguis hir-
corū. q' sez offerēbāt in cōsecratione sacerdotū: r' cinis vitule
asperfus: quo omnes mūdabant' a tactu morticini vel immū-
di: vt dicit' est: inquinatos sāctificat ad emūdationē carnis:
id est corporis: qz vt dicit' ē talia no cōferēbāt gratiā: sed au-
ferēbāt quedā impedimēta r' irregularitates impedietes a ta-
bernaculi ingressu: sicut in noua lege p' exemplū: qñ enī p'
platos dispēfat cū aliquo illegitimo nato vel puato vno oculo
lo vel hmoi: no cōferet' ex hoc sibi gratia: sed tm irregularitas
tollit'. Sed cōtra hoc videt' q' fm doctrinā sanctozi circūci-
sio tollebat peccatū originale. r' p' h' cōferēbat gratiā vt cōi-
ter tenet'. Dicēdū fm atiquā opinionē q' tollebat p'ctū ori-
ginale: no tñ gratiā cōferēbat. hec enī erat potestas circūcisio-
nis: vt

nis: vt tenet' a multis r' magnis: quozū rationes hic p'pter p'
licitatē omitto: r' in hoc differēbat a baptismo: qui no solum
aufert peccatū originale: sed cōfert gratiā. Aliter potest dici
q' si in circūcisōe cōferēbat' grā: hoc no erat i virtute illi' sa-
cramenti sed ex fide xpi venturi quē p'fētabat': ille qui circū-
cidebat' si adult' erat: vel alius p' eo si paruulus erat. r' hoc
est qd' dicit' cōiter q' valebat ex fide suscipiētū: no aut' ex ope-
re operato: p' quē modū valēt sacramēta no. le. patet igi' q'
cerimonialia p'cepta legis erāt impfecta. Tertio ostēdo q'
iudicialia erant impfecta: qd' ptz ex duobus. p'imo ex modo
inducendi hoies ad obseruationē iusticie: ad qd' ordinabāt
iudicialia p'cepta. secūdo ex ipsis p'ceptis. P'ximū patet sic:
p'pium est impfectozū hoim vt inducant' ad iusticiā obser-
uādā per timorē pene: vnde dicit' Bozatius libro epistolaz:
Oderunt peccare boni virtutis amore: Oderūt peccare ma-
li formidine pene. hoc etiā declarat' ratione: qz illud qd' cum
timore fit penale est r' no delectabile. vnde dicit' j. Job. iij.
Timor penā habet: operari aut' virtuosē no est penale x'uo-
se et p'fecto: sed mag' delectabile. ppter qd' dicit' ij. ethico-
rū q' signū habit' generati est delectatio i ope. Sed lex mosaf-
ca inducebat hoies ad iusticiā obseruandā p' timorē penarū
ppter qd' dicit' lex timoris: r' in signū hui' lex data fuit i ter-
roribus: vt ptz Exo. xix. Jam aduenit dies tertius. i. quo. s.
data ē lex. sequit': Et ceperūt audiri tonitrua r' micare fulgu-
ra: r' nubes densissima opire montē: clangorq' buccine vehe-
mēt' p'strepebat tremuitq' ppls q' erat in castris. Et similit'
eadē ratione facies moyfi apparuit cōnuta: qñ scdo appoz-
tauit legē in tabulis descriptā: r' timuerunt filij israel: vt ha-
bet' Exo. xxxij. In cornibus enī illis designabat' terror: r' fe-
ritas atq' seueritas legis. Patet igi' p'ximū: videlicet imp-
fectio iudicialiū p'ceptorū ex modo inducēdi ad opera iusti-
cie per timorē pene. secūdo idē patet ex ipsis iudicialibus pre-
ceptis que aliquādo infligebant' penā innocentis: r' aliquādo
culpabilē no puniebāt. P'ximū p' illud qd' habet'. Au. xxxv
de homicidio oino casuali. vbi dicit' sic: Talis qui fortuitū r'
absq' odio est inimicus r' interficiebat' hoim debere fuge-
re ad aliquā ciuitatem refugij: r' ibi manere vsq' ad mortem
sumi sacerdotis: quod aliq' erat per magnū tēpus: r' p' con-
sequēs talis qui erat innocens cū homicidiū fuisset omino
casuale r' inuoluntariū sine culpa puniebāt' graui pena: quia
oportebat eū exulē esse p' magnū tēps a sua ciuitate et sua pos-
sessione. Secūdū ptz vbi subdit' de tali fugitiuo innocente. Qz
si extra fines vrbium inuentus fuerit ex percussus ab eo qui
vltor est sanguinis: absq' noxa erit qui eum occiderit. debue-
rat enim profugus vsq' ad mortem summi pontificis in vbe
residerē: r' sic patet q' interfecio innocentis in casu tali rema-
nebat sine pena que tñ est grauis culpa. talis aut' imperfectio
legis cōueniebat' imperfectiōni populi qui erat pronus ad ef-
fusionem sanguinis. r' ideo si interfecio a casu remaneret in
sua ciuitate inter amicos interfecio esset in periculo mortis q'
uis innocens: r' sic de facili possent i populo homicidia multi-
plicari: ideo ad hec mala euitanda data est lex p'dicta de
eius fuga: q'uis esset innocens. r' eadem ratione p'cedit lex si
aliquis amicus mortui interficeret eum extra fines ciuitatis
refugij: vt sic cogertur in vbe remanere: no ex sua culpa sed
ppter homicidia euitanda ad que populus tanq' imperfe-
ctus erat pronus. Exemplū ad hoc idoneū ponit pbs. v. ethi-
corū. d. q' alique leges sunt similes regulis quib' vtunt' arti-
fices in l'ebia ad dolandum lapides: quia lapides illius re-
gionis sunt male dolabiles. ideo vtunt' artifices regulis plū-
beis vt possint totuo sitati lapidum applicari. sic in veteri te-
stamento date sunt leges aliquā imperfectiōne habentes p'
pter imperfectiōne illius populi. patet igi' ex p'dictis q' le-
gis p'cepta tam ceremonialia q' moralia q' etiam iudicialia
erant impfecta: ppter quod dicit' dñs Ecceh. ix. Vbi eis p'
cepta non bona r' iudicia in quibus no viuēt r' pollui eos
in munerib' suis. dicit' p'cepta: q'ntum ad moralia: que dicit'
no bona: non ppter hoc q' ibi aliq' malū p'ceptebat': s' qz p'
ipa act' interioris ipoz impfecte ordinabant': vt visū ē. s. d'
cit: iudicia i qd' no viuēt q'ntū ad iudicialia p' q' regebāt iste
populus timore pene: in quo no cōsistit vita anime: sed ma-
gis in amore. Dicit' vltimus: Et pollui eos in muneribus sy-
is: id est pollutos ostendit q'ntū ad ceremonialia: quia per il-
la q' offerēbant' p' peccatis polluti ostendebant': r' tamen no
mūdabāt' vt visum est. s. ptz igi' q' lex mosaica erat impfe-
cta si cōsideret' ipsū corpus leg'. tertio lex mosafca erat impfe-
cta si cōsideret' eius finis: sicut enī finis legis humane est fel-
citas politica: ita finis legis diuine est felicitas eterna: no so-
lum le

Nicolai de lyra proemium

lum legis noue sed etiam veteris. ppter quod dicit apostolus
Roma. x. Finis legis christus. in quo consistit beatitudo obie-
ctiue. fm q dicit Job. xvij. Hec est vita eterna vt cognoscant
te solum deū & quē misisti iesum christum. hunc aut finē nō cō-
sequit nisi p gratiā: fm q dicit Ro. xj. Gratia dei vita eterna.
lex aut mosaica nō poterat gratiam conferre vt visum est & p
consequens non poterat ad hūc finem inducere: ppter qd
patres testamēti. q̄tuncūq; iusti descēdebāt in infer-
num ad limbum patrū. ppter qd dicit sanct⁹ Job. xvij. In p
fundissimū inferni descēdebāt oīa mea. ppter quod felicitas
eterna nō pmittebat in lege manifeste: sed tm̄ sub figura ppe-
ritatis terrene: & si aliter pmitteret hoc est raro & obscure ppter
quod dicit ap̄ls ad Heb. x. Ambra habes lex futurorū bono-
rū nō ipsam imaginē rerū: quia nō manifeste sed obscure futu-
ra bona que sunt bona celestia. pmittebat. patet igit̄ ex p̄di-
ctis imperfectio leg⁹ q̄tū ad tria p̄dicta. videlz q̄tū ad id qd ē
legis premiū: & q̄tū ad legis corpus: & q̄tū ad finē ipsius.
ppter quod dicit ap̄ls ad Heb. vij. Ab̄ illi ad p̄fectum adduxit
lex. & hec imperfectio designat cum dicit̄ in verbo primo. ppo-
sitor ex parte: vt p̄dictum est: ppter quod de hoc potest ex par-
te exponi illud quod dicit Job. xvij. Ecce hec ex parte dicta
sunt viarum dei. Sic ei deueniēdi ad deū sunt veteris & nouis
testamentum: sed ea que in veteri testamēto dicta sunt illa sūt
ex parte: quia sunt imperfecta. vt patet p dicta. Secūdo prin-
cipaliter tangit in verbo pposito p̄fectio legis euāgelice. cui
dicit̄: Ad quod p̄fectū est. & patet eius p̄fectio comparando
eā ad legis imperfectiōem: quia perfecta est respectu cog-
nitionis fidelis & respectu p̄ceptorum & respectu finis in quibus
lex mosaica erat imperfecta. Quia autem cognitio dei perfecta sit
in lege noua. patet per illud qd habet Job. xvij. Pater mani-
festum in christi passione. ad ostendendum qd declarata & ma-
nifestata erant que prius latebant sub velamine. ppter quod
ipsa lex noua tanq̄ perfecta in cognitione: est donū p̄fectum
descēdēs a patre luminū: vt habet Iaco. i. Similiter lex noua
perfecta est q̄tū ad ipsum corpus legis scz q̄tū ad mo-
ralia p̄cepta: & q̄tū ad sacramēta: & q̄tū ad sacrificia. pri-
mo patet hoc de p̄ceptis moralibus: quia lex noua perfecte
ordinat humanos actus nō solum exteriores sed etiam interio-
res: & in hoc imperfectiōem legis supplet: propter quod dicit
saluator Mat̄th. v. imperfectiōem legis adimplendo. Audi-
tis quia dictum est antiquis: Non occides: qui autē occide-
rit reus erit iudicio. Ego autē dico vobis: quia omnis qui
trahitur fratri suo reus erit iudicio. in quo ordinat motus ani-
mi interiore: vt patet. Similiter lex noua actus exteriores or-
dinat nullū malum permittendo. propter quod dicit saluator
Mat̄th. xij. Dico autē vobis quia omne verbū ociosum qd lo-
cuti fuerint homines super terrā reddent rationē in die iudi-
cij. Si autem hic phibet verbum ociosum per cōsequens ver-
bum nocivū: & multo fortius omnem actus malum. ppter qd
Mat̄th. v. post suppletionem p̄ceptorum moralium veteris le-
gis. concludit p̄fectiōem euāgelij d. Estote ergo p̄fecti &c.
P̄fectio autem christus moralia p̄cepta legis: eis consimilia
euāgelica supaddendo. propter quod Mat̄th. xix. iuueni di-
centi se custodisse mandata legis & querenti ulterius viam p-
fectiōis dicit saluator: Adhuc vnū tibi deest: Si vis p̄fectus
esse vade & vende omnia que habes & da pauperibus: & habe-
bis thesaurum in celo & veni sequere me. Secūdo dico qd lex
noua perfecta est q̄tū ad sacramēta: quia conferunt grati-
am: quod non faciebant sacramēta veteris legis: ppter qd
dicitur Job. i. Lex per moysen data est: gratia & veritas per
iesum christum: ppter hoc de Jobāne baptista qui per suam p-
dicationem & baptismū suum: disponebat populum ad christi
baptismū: & p cōsequēs ad alia sacramēta. cuius baptismus sit
tanua sacramentorū: Luce. i. dicit: Ipse p̄bit ante illum i spi-
ritu & virtute helie parare domino plebē p̄fectam. Tertio lex
bona perfecta est q̄tū ad sacrificia: quia in ipsa est vnum sa-
crificium p̄fectissimū. s. eucharistia que non est tm̄ sacramen-
tū: sed etiā sacrificiū: quia ibi christus quodāmodo immolat.
et fructus sue benedictę passionis a populo p̄cipit: tamē istud
sacrificiū tanq̄ vnū & p̄fectū fuit in lege figuratū per multa
sacrificia & varia sicut p̄fectum per imperfectū. Eius autem p-
fectio apparet in duobus: primo quia tollit peccata quod nō
poterant facere legis sacrificia. ppter qd Job. i. dicitur: Ecce
agnus dei ecce qui tollit peccata mundi: id est peccata omnis
fidelis & infidelis. fm q dicitur Job. iij. prima canonica. Ip-
se est p̄cipitatio p peccat n̄ris: nō p nostris tātū: sed etiā pro
totius mundi. secūdo apparet eius p̄fectio: quia augmen-

tat gratiam: fm q dicit Job. vij. Qui manducat me vult p-
pter me. per augmentum. s. gratie. de vtroq; aut effectu hui⁹
sacrificij dicit Heb. x. Hic aut vnā pro peccatis hostiam offe-
rēs: scilicet semetipsū: sedet ad dexterā dei patris. Sequit̄:
Vna enī oblatione cōsumauit in sempiternū sanctificatos.
amotio culpe ostendit: cum dicit̄ in auctoritate: Vnam p pec-
catis hostiā offerens: collatio & augmentatio gratie. cū dicit̄:
Cōsumauit in sempiternū sanctificatos. & sic p̄fectio euā-
gelij patet ex p̄fectione sacrificij. ppter quod dicit Heb. ix.
Christus assistens pontifex futurorū bonorū per amplius
& p̄fectius &c. Tertio ostendit p̄fectio leg⁹ euāgelice q̄-
tū ad iudicialia: quia inducit ad obseruatiā legis non p
timorem penę: sed p amorē iusticie quod est. p̄cipium p̄fecto-
rum. vt. s. dictum est: ppter qd lex noua dicit̄ perfecta fm q
dicit Iaco. i. Qui autē p̄sererit in lege p̄fecte libertat⁹ &c.
Item quia nullum innocentē punit: nec aliquod malū impu-
nitū reliquit: qd etiā verba ociosa p̄ntenda ostēdit: vt. s. di-
ctum est. & nō solum o d verba ociosa: sed etiā malas cogita-
tiones: fm q dicit Mat̄th. v. Ego autē dico vobis qd quicūq;
viderit mulierē ad concupiscendū eam. iam mechatus est in
corde suo. ppter qd lex noua est perfecta. q̄ qua potest expo-
ni illud Cant. vj. Vna est columba mea p̄fecta mea. dicit̄ et
lex noua colūba metaphorice: qd est sine felle amaritudinis.
nullū innoxium punit. dicit̄ p̄fecta: quia nullū malum p̄mit-
tens: & sic apparet p̄fectio legis euāgelice q̄tū ad legis
corpus qd continet mandata. Similiter lex noua p̄fecta est
q̄tū ad finem legis qui quidem finis est vita beata: ad quē
finē immediate introducit lex euāgelica: qd nō poterat lex ve-
tus nisi tm̄ in figura. ppter qd dicit ap̄ls ad Heb. xij. Non
accessistis ad tractabilem ignē. i. corporale & visibilem: sicut
accessistis iudei in monte sinai: sed accessistis vos. s. creden-
tes in christo ad sion montē ciuitatem dei viuētis celestem
hierusalem & multorū miliū angelorū frequētiā: & ecclesiam
primitiuorū qui cōscripti sunt in celis: & iudicē oīm deū & spi-
ritum sanctorum p̄fectorū. ppter qd ap̄ls Heb. vij. post qd
dixerat: nihil ad p̄fectum adduxit lex. i. lex vetus adiunxit.
Introductio vero melioris spei p quā p̄tinamus ad deū. s.
in lege noua. patet igit̄ ex p̄dictis qd lex noua perfecta est: &
q̄tū ad cognitioē fidelis legi p̄sentia: & q̄tū ad ipsum cor-
pus legis: & q̄tū ad eius finem. Ista autē p̄fectio legis
figurata est. iij. Reg. vj. vbi dicit̄ sic: P̄fecta ē domus do-
mini in omni ope suo. Lex enī noua potest conuenienter dici
domus dñi: qd huius dom⁹ ipse est edificator: qd lex noua da-
ta est ab eo immediate nō lex vetus: fm q dicit Heb. j. Multi-
pharie multisq; modis olim de⁹ loquens patribus in p̄phet-
is: nouissime dieb⁹ istis locutus est nobis in filio suo cōsub-
stantiali & coeterno: vt ibidē s̄bidit. Dicit etiā lex noua dom⁹
dñi: qd ipse est hui⁹ dom⁹ inhabitator: qd i sacramēto & sacri-
ficio no. s. eucharistia cōtinet tot⁹ x̄ps realiter. bñ igit̄ d̄:
P̄fecta ē dom⁹ dñi in oī ope suo: qd p̄fecta ē lex noua in co-
gnitione fidelis: i p̄ceptis moralibus: i sacrificijs: i sacramētis: i iu-
dicialibus: & p̄fecte introducit ad finē leg⁹. s. vitā beatā qd est fi-
nis diuine leg⁹: & sic p̄tē s̄m p̄cipale. Tertio principaliter
ostēdit i verbo p̄ assumpto ordo vtriusq; leg⁹: & euāgelij. cum
d̄: cū venerit h̄ euacuabit illud: in q̄ adueniente euāgelio lex
ostendit euacuari: vbi ostēdit triplex ordo leg⁹ & euāgelij. s. or-
do t̄pis: & dignitat⁹: & v̄tutis. P̄rioritate vero t̄pis lex vet⁹
prior est q̄ noua: qd erat dispositio ad ipsā in q̄tū p eā hoies
retrahēbāt ab idolatria: & tenebant sub cultu vni⁹ dei & sic
disponēbāt ad susceptionē euāgelij: & h̄ ē qd dicit ap̄ls ad
Gal. iij. Priusq; veniret fides. i. lex euāgelica. vbi h̄ fides
explicata sub lege: custodiebamur celsi i eā fidē q̄ reuelan-
da erat. P̄rioritate autē dignitat⁹ est eōuerso. ppter qd ap̄ls
ad Gal. iij. cōp̄at duo testamēta duob⁹ filijs ab̄zæ: quoz pri-
m⁹ origine fm carnē natus ē. sed s̄ aut. s. isaac p reppromissio-
nē. ppter qd fuit prior dignitate. Sicut lex noua prior ē veteri
testo ordine efficacie & v̄tutis. qd obligatio illi⁹ legis cessat ad
ueniēte euāgelio. fm q d̄ ad Gal. iij. At vbi venit fides iā
nō sumus sub pedagogo. i. sub lege q̄ erat pedagogus n̄ in
christo vt ibidē d̄: qd lex euacuāt adueniente euāgelio. Con-
siderādū tm̄ qd diuersimode euacuāt p̄cepta moralia legis
& ceremonialia & iudicialia. Ad cui⁹ intellectū sciēdū qd tm̄
sit mutatio i cōtrario i cōtrariū: oportet terminū a quo tota-
liter euacuari. sicut qd ex albo fit nigrū albedo tollit. qd autē
ex imperfecto fit p̄fectū nō tollit totaliter termin⁹ a quo: s̄ tm̄
ei⁹ imperfectio. s. qd ex min⁹ albo fit magis albus: nō tollit albe-
do p̄cedēs: sed tm̄ ei⁹ imperfectio. Alteri⁹ considerādū qd qd cor-
rūp̄t termin⁹ a q̄ p accidēs illud qd est ei adiectū corrūp̄t.

potest

In Epistolam Pauli ad Hebreos

¶ pot tñ manere cū termino ad quē si nō habeat ad ipm s̄rietatē nō tñ manere nūcro: s̄ sp̄ tñ: sicut qñ de aere sit ignis manet qualitas symbola. Cerimonialia igit euacuānt p̄mo modo. q̄ cōtrariānt nōne legis cultu. Ad cui⁹ intellectū sciēdū q̄ cerimonie sicut dicitur est ordinant ad cultū diuinū. fm̄ q̄ dicit Aug⁹. i enchiridion ca. iij. deus colit spe fide ⁊ charitate. loquēdo de cultu interiori. S̄ḡif cerimonie q̄ sūt q̄dā p̄testatio- nes cult⁹ interioris debēt cōcordare cultui interiori q̄ est p̄ fi- dē ⁊ charitatē. Est aut̄ triplex stat⁹ hoīs: An⁹ ē in quo habet fides ⁊ spes de bonis celestib⁹: ⁊ de his p̄ q̄ ad ipā introducitur. s̄ de mysterijs xp̄i: ⁊ de virtutib⁹ sicut de futuris. ⁊ hic ē sta- tus ve. te. Ali⁹ est stat⁹ hoīs i quo habet fides de bonis cele- stib⁹ sicut d̄ futuris. s̄ de his p̄ q̄ introducimur ad celestia. s̄ de mysterijs xp̄i habet fides sicut de p̄ntib⁹ vel p̄teritis. ⁊ hic stat⁹ est no. le. Tert⁹ stat⁹ ē i quo vtrāq̄ habent tāq̄ p̄ntia et euidētia ⁊ nihil credit: ⁊ hic est stat⁹ p̄rie celestis. in h̄ aut̄ sta- tu tertio vbi nihil credit: nihil est cerimoniale vel figurale ad cultū p̄ntēs. fm̄ q̄ d̄ Apo. xij. Tēplū nō vidi i ea: d̄s deus oīpōtēs tēplū ill⁹ est. Pari igit rōne adueniēte statu sc̄do. s̄z nōne leg⁹ cerimonie p̄mi stat⁹. i. legis veteris cessare de- buerūt ⁊ induci alle q̄ cōuenirent statū no. le. in q̄ bona cele- stia expectant de futuro: s̄z h̄nificia xp̄i habita sūt de p̄terito. ⁊ iō q̄ cerimonie ve. le. significabāt xp̄m vēturū: dignū est q̄ euacuēt i no. le. i q̄ mysteriū xp̄i tā ē p̄teritū. ⁊ h̄ est q̄ dicit ap̄ls ad Heb. ix. Trāslato sacerdotio necesse est vt legis trās- latio fiat. s̄ q̄ ad cerimonialia iustificatio tñ accepta. q̄ nō significabat mysteriū xp̄i vēturi directe: s̄z deuotiōnē p̄p̄i ad xp̄m. Hō aut̄ debet eē minor deuotio ad xp̄m tā p̄ntialit̄ exhibiti q̄ tñ erat ad ipm vēturū. p̄ter q̄ d̄ no. le. manet iustificatio. p̄ quā designat̄ ministroꝝ ecclēie ⁊ ipius p̄p̄i de- uotio. Moralit̄ aut̄ p̄cepta euacuāt tātmōd̄ fm̄ q̄ d̄. s̄ q̄m ad impfectionē. Cui⁹ rō est: q̄ sūt de dictamine recte rōnis. ⁊ iō manet q̄m ad substantiā p̄cepti. remota tñ impfectionē. sicut p̄z Mart̄. v. vbi positis p̄ceptis moralibus addit p̄fectio q̄ nō intelligebat a iudeis esse sub p̄cepto. vñ ibidē d̄: Audistis q̄ dicitur est antiq̄s non occides ⁊c. ⁊c. ⁊c. ⁊c. sequit̄: Ego aut̄ dico vobis q̄ oīs q̄ irascit̄ fratri suo ⁊c. ⁊c. eodē mō in p̄hibitione mechie posito p̄cepto addit p̄hibitio interioris cōcupiscētie. vñ ibidē d̄: Audistis q̄ dicitur est antique: Hō mechaberis. ⁊c. ⁊c. ⁊c. ⁊c. Ego aut̄ dico vobis q̄cūq̄ viderit mu- lierē ad cōcupiscēdū eā tā mechā⁹ est in corde suo. ⁊c. s̄z in tel- ligēdū est de alijs. ⁊ sic p̄z q̄ moralia p̄cepta veteris leg⁹ non euacuāt q̄m ad substantiā leg⁹: s̄z solū q̄m ad impfectionē: p̄ q̄ dicit ap̄ls. i. Cor. xij. Eū fact⁹ sū vir euacuauit q̄ erat paruuli. Status aut̄ ve. le. cōpar̄ puero fm̄ q̄ habet Gal. iij. Lex pedagogus noster fuit. p̄da- ogus aut̄ est ductor pueri. Status noue leg⁹ cōpar̄ vtro p̄fecto: ⁊ ideo sicut manet idē hō q̄m ad substantiā i pueritia ⁊ virili tate remota tñ impfectio- ne puerit̄: sic est de moralib⁹ p̄ceptorū euacuatione. Iudicia- lia aut̄ p̄cepta euacuāt tertio mō: q̄ adueniēte lege ḡre cel- sat̄ eoz obligatio: posset tñ aliq̄s p̄ceptis ordinare q̄ seruare- tur i regno suo. ita tñ q̄ nō reputaret ea esse obligatoria ex le- ge moysi: Hō s̄ p̄dicti ē: q̄ iudicialia p̄cepta p̄ se ⁊ directe nō erant ordinata ad significandū aliq̄d futurū: sicut erāt cerimo- nialia: s̄z erāt ordinata p̄ se ⁊ directe ad cōseruandū ordinē ius- sticie in populo iudaico. q̄ tñ stat⁹ ill⁹ p̄p̄i erat totus figura- lis respectu xp̄i: vt dicit ap̄ls. i. Cor. x. In figura cōtingebāt illis: p̄ cōsequēs ⁊ iudicialia p̄cepta ill⁹ p̄p̄i erant figuralia nō directe: sed ex cōsequenti. ⁊ iō si aliquis seruaret ea ex h̄ q̄ tñ fuerunt statuta: hoc esset dicere q̄ status ille adhuc durat q̄d est erroneū ⁊ illicitū. si tñ aliquis princeps vellet ea de no- uo statuere. posset licite. Cōsiderādū tñ q̄ in lege noua iudici- alia transferūt q̄m ad eoz rigore: q̄ sunt magis obseruanda ex amore virtutis q̄ timore: q̄ lex noua est lex amoris. p̄ter q̄ dicit. i. Job. iij. Perfecta charitas foras mittit timorem. Et sic p̄z ex p̄dictis q̄ oīs legis p̄cepta aliquo mō p̄ euāgeliū euacuānt: p̄ter q̄ dicit ap̄ls ad Ro. iij. alioquē iudeos in lege gloriātes: Abi est gloriatio tua: tu iudee q̄ in lege gloria- ris. vt. s̄. p̄miserat. Ro. iij. Exclusa est. i. euacuata. Sequit̄: P̄ter quā legē? Factorū. quasi diceret: Hō legē aut̄ factorū? vo- cat legē ve. nulla aut̄ res excludit seipsā ve euacuat. Sequit̄: Sed p̄ legē fidei. legē fidei vocat legē nouā. sic enī euacuat ⁊ excludit veterē. Patent igit tria p̄dicta in verbo primo no- tata. s̄. ip̄fectio legis moisaice. p̄fectio legis euangelice. ⁊ ordo virtutis. Ad maiorē aut̄ sequētū ⁊ p̄dictoꝝ euidētiā q̄rif. vtrū hec epla sit Pauli apostoli. Et arguit p̄mo q̄ nō. q̄ in hac epla nō tenet modus scribēdi q̄ in alijs eplis Pauli: p̄- ponendo nomen suū ⁊ sui apostolatus officij vt p̄z. ergo ⁊c.

Item quia elegatior ē stilus in hac epistola q̄ in alijs. Ad contrariū est vltus ⁊ cōsuetudo ecclēie in qua allegatur ista epistola tanq̄ ab apostolo scripta. Respondēdo dicēdo q̄ p̄ter rationes p̄dictas ab aliquibus fuit opinatū q̄ hec epi- stola nō esset Pauli: p̄ter quod aliqui dicebant q̄ erat epi- stola Clementis pape ⁊ martyris: ⁊ mouebant ad hoc quia ipse scripsit athemēnsibus epistolā p̄ omnia cōsimilē. Alij au- tem dicebant q̄ erat Luce euāgeliste: ⁊ mouebant ad hoc quia ipse eam p̄mo scripsit grece: vt dicit in p̄logo. Alij au- tem dicebant q̄ erat Terulianū qui fuit p̄pinquus aposto- lorum tempore. Sed modo indubitanter tenet q̄ est epistola Pauli. quod p̄batur multiplici ratione. p̄mo auctoritate ecclēie cui⁹ est talia dubia determinare. in synodo autē ni- ceno recepit ecclēia istam epistolam tanq̄ ab apostolo scri- ptam. secūdo hoc idem probat̄ per auctoritatem antiquoꝝ doctōꝝ ⁊ potissime beati Dionysij qui fuit discipulus beati pauli. Iste autem in scriptis suis allegat dicta huius episto- lę tanq̄ dicta pauli magistri sui. tertio hoc probat̄ ex auctori- tate Chryso. super epistolam istam dicētis: q̄ paulus eā scri- pit rome existens. Postq̄ enim biennio rome fuerat. p̄ter appellationē factā ad cesarem. de qua habet in actibus apo- stolorū habuit licentiā transendi in hispaniā ⁊ iudeos ibi vidit: ⁊ postea romā rediens de illo loco hanc epistolam eis scripsit: vt dicit Chryso. quarto patet p̄positum ex his que dicunt̄ vlti. ca. huius epistole. videlicet q̄ missa fuit hec epi- stola per Timotheū qui fuit filius spiritualis. Pauli apo- stoli. quinto hoc idem arguit̄ ex celo apostoli ad salutē iude- orum. de quo celo dicit ad Ro. ix. Optabam anathema esse p̄ fratribus meis qui sunt cognati mei ex quib⁹ christus fm̄ carnem ad Ro. ix. Eū quidem ego sum gentiū apostolus ministeriū meū honorificabo. si quo modo ad emulandū. p̄- uocē carnē meam. i. iudeos: ⁊ saluos factam aliquos ex illis: ideo nō ē aliquo modo p̄babile quin paulus scripsit iudeis ad eoz salutem: qui tot alia scripsit alijs gentibus pro salu- te earundē. nulla autē alia epistola Pauli dicit̄ scripta he- breis nisi ista. ergo ⁊c. sexto p̄bat̄ p̄positū ex celo Pauli apostoli ad euāgelicam veritatem. ex quo celo reprehendit Petrum manifeste: vt habet ad Gal. ij. Hunc autem ita est q̄ sicut necessariū fuit ecclēsiasticam veritatē p̄dicari ad con- uersionem fidelū. sic necessariū fuit eam scribi ad cōsuetu- nem heresum insurgentium. p̄ter quod Johānes euāgelis- um suum incipit a natiuitate christi eterna: quia videt̄ her- esum hebionitarū insurgere: qui dicit̄ xp̄m ante mariā non fuisse. Paulus autē apostolus vidit tempore suo heresim na- zareozum insurgere: qui dicunt esse necessariū ad salutem ser- uare legem veterem: ⁊ nimis inualuit hoc dictū ita q̄ etiam Petrus aliquo modo offendit in obseruatione legalit̄: pro- p̄ter quod Paulus ei restitit in facie: vt dictum est. ideo nō est verisimile quin Paulus apostolus aliquid scriberet con- uersis de iudaismo: ad cōsuetudinem hui⁹ erroris. hoc autem fit in hac epistola vt patebit domino cōcedente: ⁊ ideo tenen- dum est in discusse q̄ ista epistola fuit a Paulo apostolo scri- pta. Ad primū argumentū pater solutio in p̄logo. nō enim erat apostolus iudeozū sed gentium fm̄ q̄ ipse dicit ad Gal. ij. Redditum est mihi euāgeliū p̄putij: sicut ⁊ petro circūci- sionis ⁊c. ⁊ ideo nō scripsit in hac epistola: que dirigebat̄ iu- deis nomen sui officij. similiter nec nomen persone: quia ipse erat odiosus iudeis: vt patet in actibus ap̄loꝝ in multis lo- cis: p̄ter quod epistola fuisse minus recepta ab eis si nomē Pauli esset ibi p̄positum. Ad secūdū dicendum q̄ stilus est elegantior quia quilibet elegantius loquit̄ linguam pro- priam q̄ alienam. ipse autem Paulus scripsit hanc epistolā solam hebraice: et ideo loquitur magis ornate. Sed contra hoc insurgit vnq̄ dubiū: quia per infusionem spiritus sancti habuit donum linguarū fm̄ q̄ habet. i. Cor. xij. Gratias ago deo meo q̄ omnū vestrū lingua loquor. dona autē spi- ritus sancti perfecta sūt: ergo ita perfecte loquebat̄ alia idio- mata sicut hebraicā. Dicēdū q̄ donum linguarū datū est apostolis ad p̄dicandū fidem christi omnibus populis. ⁊ ideo datum est hoc donū apostolis p̄ur faciebat ad effica- ciam predicationis. ad hoc autē nō multum facit ornatus verborum sed aliquando magis impedit: vt patet per apo- stolum. i. ad Cor. ij. Sermo meus et predicatio mea non in persuasibilibus humane sapientie verbis ⁊c. ⁊ ideo non est mirum si Paulus apostolus habuit aliquem ornatum ver- borum in hebraica lingua ex humana acquisitione quem nō habuit in alijs: habuit tamen omnia idiomata in q̄m va- lent ad efficaciam predicationis.

Incipit